

Darinka Verdonik

Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo
in informatiko Univerze v Mariboru
darinka.verdonik@um.si
ORCID: 0000-0003-3972-739X

Jasna Vidinič

Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo
in informatiko Univerze v Mariboru
jasna.vidinic1@um.si
ORCID: 0009-0005-7711-3809

Dialoška dejanja v zasebni govorni interakciji

V prispevku je predstavljena sistematična analiza dialoških dejanj v slovenščini, narejena na gradivu korpusa ROG-dialog, ki zajema 12 posnetkov vsakdanje govorne interakcije v domačem okolju. Oznake so dodane skladno s standardom ISO 24617-2. Kvantitativni rezultati pokažejo izrazito prevlado dejanj informiranja, pa tudi visok delež metadiskurznihih dejanj za usklajevanje poteka pogovora. Kvalitativna analiza razkrije heterogenost nekaterih kategorij, posebej kategorije informiranje, ter nakazuje potrebo po natančnejšem podrazvrščanju. Raziskava prispeva k pragmatičnemu opisu slovenščine, označeno gradivo pa omogoča razvoj modelov za avtomatsko označevanje dialoških dejanj.¹

Ključne besede: govorno dejanje, ilokucijska sila, pogovor, korpusno označevanje

Dialogue Acts in Private Spoken Interaction

This article presents a systematic analysis of dialogue acts in Slovenian, based on the ROG-dialog corpus, which comprises 12 recordings of everyday spoken interaction in a domestic setting. The data were annotated in accordance with the ISO 24617-2 standard. Quantitative results show a predominance of inform acts, alongside a high proportion of metadiscursive acts used to coordinate the flow of conversation. The qualitative analysis reveals heterogeneity within several categories, especially the inform category, and suggests a need for more fine-grained sub-classification. The study contributes to a pragmatic description of Slovenian, while the annotated material provides a basis for developing models for automatic dialogue-act annotation.

Keywords: speech act, illocutionary force, conversation, corpus annotation

1 Uvod

Ko govorimo, ne le opisujemo svet, temveč z izjavami tudi delujemo: sprašujemo, informiramo, usmerjamo sogovornika, se opravičujemo, potrjujemo razumevanje, urejamo potek komunikacije in podobno. Kot je izpostavil John Austin (1991), izjave niso le trditve, ampak tudi dejanja, in kot je v slovenski prostor to prenesla Olga Kunst Gnamuš (1984), je to dejanje (med drugim ali pa morda celo predvsem) družbeno.

---

¹ Delo je nastalo s podporo Agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS v okviru raziskovalnega projekta Veliki jezikovni modeli za digitalno humanistiko (GC-0002) in raziskovalnega programa Napredne metode interakcij v telekomunikacijah (P02-0069).

Kljub razviti teoretski tradiciji so empirične, korpusno utemeljene raziskave delovanja z govorom oziroma komunikacijo redke in pogosto omejene na posamezne tipe dejanj (Nidorfer Šiškovič 2004; Krajnc Ivič 2010; Vičar 2015; Sulkan 2021). Posledično imamo še vedno zelo nejasno sliko o tem, katera dejanja prevladujejo v različnih komunikacijskih situacijah oziroma na splošno, kako se porazdeljujejo med različne funkcijske ravni in v kakšni obliki se dejansko, v vsakdanji jezikovni rabi, izražajo.

Prispevek predstavlja korpusno analizo dialoških dejanj v slovenščini na gradivu korpusa ROG-dialog. Korpus vključuje vsakdanjo govorno interakcijo med dvema oseba v domačem okolju. Cilj raziskave je (1) opisati porazdelitev in jezikovno uresničitev dialoških dejanj v zasebni govorni interakciji po dimenzijah in komunikacijskih funkcijah, kot jih opredeljuje standard ISO 24617-2 (2012), (2) kvalitativno preveriti homogenost posameznih kategorij dejanj in prepoznati potencialne podskupine ali nadskupine dejanj. S tem želimo prispevati k sistematičnejšemu opisu pragmatike jezika v slovenščini in hkrati omogočiti primerjave z drugimi jeziki.

V nadaljevanju najprej predstavimo pregled predhodnih raziskav o uresničevanju govornih dejanj v slovenščini in označevalno shemo po standardu ISO 24617-2. Sledi opis gradiva in metodologije, osrednji del članka pa prinaša kvalitativne in kvantitativne rezultate analize ter razpravo o pogostosti, izraznosti in funkcijski raznolikosti dialoških dejanj v zasebni govorni interakciji.

2 Dialoška dejanja

2.1 Predhodne raziskave dialoških dejanj v slovenščini

Empirične analize, kako govorci v slovenščini uresničujemo različna dialoška dejanja, so redke. Kot eno prvih lahko štejemo raziskavo Mojce Nidorfer Šiškovič (2004). Ta se osredotoča na dejanja zahtev, »s katerimi želijo sporočevalci pri naslovniku doseči bodisi dejanje, priti do informacije, predmeta ali dobiti dovoljenje« (Nidorfer Šiškovič 2004: 182). Raziskava je del širše mednarodne raziskave, izvedene na pet jezikih leta 1995. Informacije so bile pridobljene s pomočjo vprašalnika. Avtorica v analizi ugotavlja, da je obvezna sestavina zahteve jedro (lahko več kot eno), na primer *Prosim, podaj mi sladkor*. Jedrni del je z dodatnimi modifikatorji (npr. *lahko, morda*) pogosto ublažen, lahko pa tudi okrepljen. Pred jedrom ali za njim lahko sledijo še dopolnila, ki na primer pripravijo naslovnika na zahtevo, recimo *Te lahko nekaj vprašam?* Dodani so lahko tudi pozivniki, kot je *Draga moja cimra*. Splošni zaključek raziskave za vse vključene jezike je, da je z vidika vljudnosti najpogosteje uporabljena konvencionalno posredna strategija za izražanje zahteve, v kateri sporočevalec vpraša naslovnika po njegovi zmožnosti, voljnosti oziroma pripravljenosti, da bi izvršil zahtevo.

Mira Krajnc Ivič (2010) predstavi podrobno in obširno empirično analizo dejanj opravičevanja. Ugotavlja, da opravičilo ni zgolj breme govorca, ampak tudi naslovnika, saj je poleg pripravljenosti udeležencev, da se opravičijo, pomembna tudi pripravljenost, da sprejmejo opravičilo. Za izvedbo opravičila izrabljajo govorniki številne možnosti, ki jih ponujajo komunikacijske okoliščine in jezik – od povsem kanoničnih do zelo nejasnih, posrednih strategij. Na obsežnem naboru avtentičnih zgledov, ki obsegajo zasebne in institucionalne pogovore, javna besedila in medijske primere, opozori na razlike v opravičevalnih vzorcih med različnimi skupinami ter med javnimi in zasebnimi situacijami. Razlikuje med primarnimi/neposrednimi vzorci opravičevanja, ki vključujejo izvajalniški glagol (*opravičiti, opravičevati, upravičiti, upravičevati, oprostiti, odpustiti*), ter posrednimi vzorci, kjer je opravičilo zgolj nakazano (npr. utemeljevanje, pojasnjevanje, *žal mi je*) in je interpretativno breme preneseno na naslovnika. Avtorica ugotavlja, da izbira med neposrednostjo in posrednostjo ter med različnimi jezikovnimi sredstvi sistematično variira glede na sporočanje okoliščine (stopnja konflikta, institucionalna moč, socialna razmerja, tveganje sankcij). V zadnjem delu opozori na pomen naslovnikove reakcije, ki ni samo v izraženih besedah, ampak morda še bolj v nejezikovnem odzivu.

O govornih dejanjih so obširno pisali avtorji, kot so Olga Kunst Gnamuš (1984), ki teorijo predstavi v slovenskem prostoru, ter Matejka Grgič in Igor Ž. Žagar (2004), ki utemeljujeta, da je slovenski jezikoslovec Stanislav Škrabec še pred Johnom Austinom (1991) preko slovnice prišel do ugotovitve, da z nekaterimi izjavami dejanja tudi izvršujemo, ne samo opisujemo, in kot tak izpostavljen primer navajata glagol *obljubim*. Obljuba se namreč zgodi, ko izrečemo »*obljubim*«. Z dejanjem obljubljanja se isti soavtor ukvarja tudi v delu (Žagar 2018) in zaključí, da »dovršenost dejanja obljube ni niti stvar izjavljalčeve intence niti stvar avtoreferencialnosti zadevnega glagola, temveč preprosto in samo stvar banalnega dejstva, da se (v slovenščini) obljublja in obljubi pač tako, da se reče obljubljam – da je torej glagol obljubiti, z njim pa vsi (?) performativi, deriviran iz lokucij vsakdanjega govora« (Žagar 2018: 156).

Branka Vičar (2015) v sklopu analize besedila pridig izpostavi avtorski komentar in citat z vidika njune sporočevalno-vplivanjske vloge in s tem širi naše razumevanje od tradicionalno opredeljenih govornih dejanj, kot so zgoraj predstavljene zahteva, opravičilo in obljuba, na slabše prepoznane oblike delovanja skozi jezik. Ugotavlja, da avtorski komentar učinkuje kot izraz avtorjevega modalnega, vrednotenjskega in ekspresivnega razmerja do vsebine, citat pa deluje predvsem kot argument znanega avtorja ali avtoritete.

Podobno širi naše razumevanje delovanja skozi jezik Nejc Sulkan (2021), ki umesti trolanje po spletu oziroma bolj specifično ironijo ne le kot retorično figuro, ampak

»tudi kot govorno dejanje, ki rekonfigurira razmerje med elementi komunikacijske situacije« (Sulkan 2021: 391). Trolanje opredeli kot situacijo, »v kateri govorec/ka taktično pretirava v izražanju svojih stališč do te mere, da pri sogovorniku/ki vzpodbudi odziv, ki v svoji afektivni investiciji presega afektivno investicijo prvotne/ga govornice/ga« (Sulkan 2021: 392). V svojem delu raziskuje predvsem zmožnosti vmesnikov nekaterih spletnih družbenih omrežij kot tistih dejavnikov, ki vzpostavljajo razmere za spodbujanje trolavske komunikacije.

Darinka Verdonik (2020, 2022, 2023a, 2023b) predstavi nekaj podlag, ki so bile osnova za korpusni pristop k raziskavam dejanj, ki jih izvajamo v komunikaciji, kot je predstavljeno v nadaljevanju tega članka.

2.2 Dialoška dejanja po standardu ISO 24617-2

Standard ISO 24617-2 (2012) (v nadaljevanju standard ISO) vključuje empirično in teoretično dodelane koncepte za označevanje in segmentiranje dialoga v semantične enote. Dialog obravnava kot zaporedje funkcionalnih segmentov, ki vsebujejo komunikacijske funkcije. Izjave govorcev imajo pogosto več funkcij, zato ima tudi standard več dimenzij, ki delujejo kot nekakšna kategorizacija izrečene vsebine. Shema zajema devet dimenzij, in sicer: naloga (ang. task), odzivanje (auto-feedback), spodbujanje odziva (allo-feedback), upravljanje vlog (turn management), upravljanje časa (time management), strukturiranje diskurza (discourse structuring), upravljanje medosebnih odnosov (social obligations management), upravljanje lastne komunikacije (own communication management) in upravljanje sogovornikove komunikacije (partner communication management).

Komunikacijske funkcije so razdeljene v: (1) funkcije splošnega namena, to so funkcije poiščevanja po informacijah (information-seeking), podajanja informacij (information-providing), zavezovalne funkcije (comissives) in usmerjevalne funkcije (directives), in (2) v funkcije, specifične za posamezne dimenzije: vsaka od dimenzij, razen dinenzije naloga, ima svoje lastne, specifične funkcije, ki sodijo samo k tej dimenziji, na primer pozitiven odziv (auto-positive) kot funkcija odzivanja ali zadržanje vloge (turn-keep) kot funkcija upravljanja vlog. V tabeli 1 je celoten pregled oznak za dimenzije in komunikacijske funkcije, kot jih določa shema ISO.

Tabela 1: Seznam oznak za dimenzije in komunikacijske funkcije po ISO 24617-2.

Dimenzija	Komunikacijske funkcije
task	question, propositionalQuestion, setQuestion, checkQuestion, choiceQuestion ² , inform, agreement, disagreement, correction, answer, confirm, disconfirm ³ , request, suggest, instruct, addressOffer, acceptOffer, declineOffer ⁴ , offer, promise, addressRequest, acceptRequest, declineRequest, addressSuggest, acceptSuggest, declineSuggest ⁵
autoFeedback	autoPositive, autoNegative
alloFeedback	alloPositive, alloNegative, feedbackElicitation
turnManagement	turnAccept, turnTake, turnGrab, turnAssign, turnRelease, turnKeep
timeManagement	stalling, pausing
discourseStructuring	interactionStructuring, opening
socialObligationsManagement	initGreeting, returnGreeting, initSelfIntroduction, returnSelfIntroduction, apology, acceptApology, thanking, acceptThanking, initGoodbye, returnGoodbye
ownCommunicationManagement	selfError, retraction, selfCorrection
partnerCommunicationManagement	completion, correctMisspeaking
unspecifiedDimension	unspecifiedFunction ⁶

3 Metodologija

3.1 Gradivo

V raziskavi smo uporabili korpus ROG-dialog, ki vsebuje 12 posnetkov zasebnega govora med dvema osebama (v enem se za kratek čas vključi tudi tretja oseba). Skupna dolžina posnetkov je 5 ur in 10 minut, število pojavnic je 50.486. Posnetke so snemali študenti, tako da so svoje sorodnike ali znance povabili, naj se za namene snemanja v svojem domačem okolju pogovarjajo med seboj. Dodatno so bili govorci usmerjeni v nekoliko različne sloge pogovora, od podajanja navodil prek intervjuja in diskusije do pripovedovanja in vsakdanjega pogovora, skladno z navodili za snemanje na spletnem portalu Govorjena slovenščina.⁷

Govorcev na posnetkih je skupaj 25, prihajajo iz različnih slovenskih regij, tako da so pokrite vse statistične regije Slovenije, so različnih starosti, od 21 do 82 let, nekateri

² Funkcije poizvedovanja po informacijah.

³ Funkcije podajanja informacij.

⁴ Usmerjevalne funkcije.

⁵ Zavezovalne funkcije.

⁶ Oznaki unspecifiedDimension in unspecifiedFunction smo dodali sami za primere, ko nobena od ostalih oznak po opisu ni ustrezala.

⁷ <https://govorjena-slovenscina.um.si/>.

živijo v mestu, drugi na podeželju, nekateri govorijo bolj narečno, drugi bolj pogovorno. Teme pogovora so si lahko izbrali svobodno, pogosto so to potovanja, zdravje, otroštvo, delo, pa tudi tehnologije, hrana, serije, glasba in podobno.

3.2 Metodologija

Zbrano gradivo je bilo ročno zapisano in segmentirano v pogovornem in standardiziranem načinu zapisa (Verdonik, Gostenčnik 2025). Po pregledu zapisov so bile najprej pripravljene enote označevanja dialoških dejanj, pri čemer je bila kot osnova izbrana in prilagojena stavčna enota C-unit (Biber idr. 1999: 1069–1070). Označke dialoških dejanj so bile dodane po navodilih standarda ISO 24617-2 (2012). Glavni razlogi za izbor te sheme, za katero je bilo sicer predhodno ugotovljeno, da ima določene pomanjkljivosti (Verdonik 2023a), so (1) njeno trenutno prevladovanje v mednarodnem prostoru, (2) podrobna dokumentiranost, (3) omogoča primerjavo z drugimi jeziki, (4) lastni poskus opredeljevanja alternativne sheme (Verdonik 2023b) ne podaja kategorizacije za drugo, bolj podrobno raven označevanja, hkrati pa so tudi pri njem zaznane določene dvoumnosti in neopredeljene mejne rabe.

Oznake je v prvem koraku dodala zunanja izvajalka, po stroki jezikoslovka, ki je pred tem dobila natančna navodila, zatem pa pregledala raziskovalka, soavtorica raziskave. Kot orodje za zapisovanje sta bila uporabljena Transcriber 1.5.1 za pogovorni zapis (Barras idr. 2000) in Partitur Editor iz okolja EXMARaLDA (Schmidt, Wörner 2014) za urejanje pogovornega in dodajanje standardiziranega zapisa. Označevanje je v celoti potekalo v Partitur Editorju.

Analize oznak smo izvajali z orodjem EXAKT iz okolja EXMARaLDA. To je konkordančnik, prilagojen za analizo govornih gradiv, ki omogoča med drugim pregled oznak, izdelavo osnovnih statistik, iskanje po dodanih oznakah ter izpis in poslušanje posamezne izjave, ki sodi k najdeni oznaki.

V analitičnem postopku smo pregledali oznake za dimenzije in komunikacijske funkcije eno po eno. Pri vsaki oznaki smo tudi kvalitativno analizirali konkordance in skušali ugotoviti, ali je označena skupina dialoških dejanj homogena ter katere vrste dejanj lahko v njej prepoznamo. Za komunikacijsko funkcijo informiranje (ang. inform) smo dodatno izvedli podrobno analizo vrst dejanj, na katera se ta oznaka nanaša, saj je pripisana skoraj polovici vseh dialoških dejanj.

4 Rezultati

Rezultati so predstavljeni najprej za dimenzije dialoških dejanj. Analize komunikacijskih funkcij dialoških dejanj, ki so veliko obširnejše, pa smo združili v dodatne krovne dimenzije, ki niso del standarda ISO. V razdelku 4.2 tako analiziramo komunikacijske funkcije dialoških dejanj iz ideacijske dimenzije, v 4.3 funkcije dialoških dejanj iz metadiskurzne dimenzije in v 4.4 funkcije dialoških dejanj iz medosebne dimenzije.

4.1 Dimenzije dialoških dejanj

Po standardu ISO predstavlja dimenzija kategorijo dialoških dejanj, ki se nanašajo na določen vidik komunikacije in ustrezajo določeni semantični kategoriji (ISO 24617-2 2012: 2). Semantična kategorija pomeni informacijo, situacijo, dejanje, dogodek ali predmet, na katerega se neki del komunikacije nanaša (ISO 24617-2 2012: 4). Dimenzije v standardu ISO se nanašajo bodisi na to, kar je tema pogovora (naloga, ang. task), kar bi lahko poimenovali tudi ideacijska raven; bodisi z urejanjem medosebnih odnosov (ang. social obligation management), kar bi lahko imenovali medosebna/družbena raven; bodisi s potekom interakcije (ang. feedback, discourse structuring, own- and partner communication management, time- and turn management), kar bi lahko imenovali tudi metadiskurzna raven. Pogostost vseh navedenih ravni povzema tabela 2.

Tabela 2: Pogostost dejanj po posameznih dimenzijah standarda ISO.

Dimenzija	Število	%	Združene dimenzije	Število	%
Naloga 'task'	9471	70 %	Ideacijska	9471	70 %
Strukturiranje diskurza 'discourse structuring'	1365	10 %	Metadiskurzna	3750	28 %
Spodbujanje odziva 'allo feedback'	615	5 %			
Upravljanje časa 'time management'	591	4 %			
Odzivanje 'auto feedback'	457	3 %			
Upravljanje vlog 'turn management'	370	3 %			
Upravljanje lastne komunikacije 'own communication management'	320	2 %			
Upravljanje sogovornikove komunikacije 'partner communication management'	32	0 %			
Upravljanje medosebnih odnosov 'social obligations management'	28	0 %	Medosebna		
Neopredeljena dimenzija	308	2 %	Neopredeljeno	308	2 %
SKUPAJ	13.557	100 %	SKUPAJ	13.557	100 %

Po pričakovanju tudi v zasebni interakciji prevladuje komunikacija, ki je vezana na vsebino, na temo pogovora, izmenjavo informacij in mnenj, torej dimenzija naloga. Vendar ni celotna komunikacija takšna. Zelo velik del je je povezan s potekom komunikacije in smo jo združili v krovno metadiskurzno kategorijo: največ te komunikacije se navezuje na usklajevanje poteka interakcije; na zagotavljanje odziva, ki potrjuje razumevanje, pozornost, strinjanje; na signaliziranje in usklajevanje menjavanja vlog govorca in naslovnika; ter na pridobivanje časa za tvorjenje ali samopopravljanje. Delež komunikacije, vezan na upravljanje medosebnih odnosov, je izredno majhen, pri zaokroževanju na odstotke ne doseže niti polnega odstotka, a gre za zelo pomembna dejanja, kot so pozdravljanje, poslavljanje, zahvaljevanje in opravičevanje. Večinoma se izvajajo v začetnih in zaključnih delih interakcije. Ker je v našem gradivu samo 12 interakcij, je posledično tudi skupno število teh dejanj majhno.

Dokaj velik delež dejanj je označen kot neopredeljen, tako po dimenziji kot tudi po funkciji. Pri teh dejanjih po oceni označevalk v standardu ISO nobena od dimenzij in funkcij ni definirana na tak način, da bi vključevala ta dejanja. Pregled teh dejanj kaže, da gre večinoma za nedokončana dejanja, torej da govorec začete izjave ne dokonča bodisi ker ga prekine sogovornik, ker je neuspešno skušal prevzeti besedo ali ker se popravi in začne izjavo na novo. Nekaj teh dejanj je takih, da govor ni bil v celoti razumljiv in iz tega razloga dimenzije ni mogoče določiti. Vmes pa so tudi dejanja, ki izražajo čustven odziv ali držo govorca in za katera po standardu ISO prav tako ni dimenzije, ki bi ustrezala temu opisu. Ta dejanja niso pogosta, gre pa za izjave, kot so naslednje: *Jesus. / Pa kaj si ti smešna. / Beži. / Pa nena reči. / Pa daj mir. / Ljuba duša. / O fak. / Ti si ja nor. / Ljuba Gela. / Pff. / Jej! / Somebody check on her. / O. / Ma mati božja.*

4.2 Funkcije dialoških dejanj iz ideacijske dimenzije

Po standardu ISO komunikacijska funkcija označuje, kako dialoško dejanje spremeni informacijsko stanje osebe, ki interpretira komunikacijsko obnašanje. Informacijsko stanje pri tem pomeni prepričanja, predpostavke, pričakovanja, cilje, preference, želje in druga stališča udeleženca dialoga, ki lahko vplivajo na udeleženčevo interpretacijo in tvorjenje komunikacijskega obnašanja.

Nekatere komunikacijske funkcije po standardu ISO so take, da se lahko nanašajo na katerokoli dimenzijo. Te funkcije analiziramo v tem razdelku. V praksi se najpogosteje nanašajo na dimenzijo naloga.

Tabela 3: Komunikacijske funkcije dimenzije naloga.

Komunikacijska funkcija	Število	%	Krovna funkcija	Število (%)
Informacija 'inform'	6172	65 %	Podajanje informacij 'information providing'	8036 (85 %)
Potrditev 'confirm'	1024	11 %		
Odgovor 'answer'	550	6 %		
Strinjanje 'agreement'	243	3 %		
Nepotrditev 'disconfirm'	37	0 %		
Nestrinjanje 'disagreement'	8	0 %		
Popravek 'correction'	2	0%		
Propozicijsko vprašanje 'propositional question'	354	4 %	Poizvedovanje po informacijah 'information seeking'	1180 (12 %)
Vsebinsko vprašanje 'set question'	285	3 %		
Vprašanje 'question'	266	3 %		
Preverjalno vprašanje 'check question'	238	3 %		
Izbirno vprašanje 'choice question'	37	0 %		
Navdilo 'instruct'	146	2 %	Usmerjevalne funkcije 'directive function'	
Predlog 'suggest'	72	1 %		
Prošnja 'request'	11	0 %		231 (2 %)
Sprejetje ponudbe 'accept offer'	2	0 %		
Sprejetje predloga 'accept suggest'	9	0 %	Zavezovalne funkcije 'comissive functions'	
Ponudba 'offer'	7	0 %		
Obljuba 'promise'	4	0 %		
Sprejetje prošnje 'accept request'	2	0 %		
Zavrnitev predloga 'decline suggest'	1	0 %		
SKUPAJ	9470	100 %	9470	100 %

Kot vidimo iz tabele 3, v vsakdanji interakciji močno prevladujejo dejanja podajanja informacij, ki se izmenjujejo s poizvedovanjem po informacijah, medtem ko se dejanja usmerjanja, kot so navodila, predlogi ali prošnje, in dejanja zavezovanja, kot so obljudba ali ponudba, izražena samo izjemoma.

4.2.1 Podajanje informacij

Daleč največja skupina dialoških dejanj se navezuje na podajanje informacij. Obsega kar 85 % vseh dejanj v dimenziji naloga. Pri tem močno prevladuje dejanje informiranja, pogosto je še dejanje potrjevanja ali odgovarjanja, tudi strinjanja, medtem ko so vsa ostala dejanja podajanja informacij po standardu ISO le izjemoma ali v celoti neprisotna v našem gradivu.

Zaradi obsežnosti skupine dejanj informiranja smo izvedli podrobno analizo, da bi ugotovili, ali gre za homogeno skupino ali pa bi jo bilo mogoče ločiti v več podskupin. Skozi kvalitativno analizo 100 zaporednih dejanj vsakega govorca smo prepoznali nekaj pogostih tipov dialoških dejanj, med katerimi smo našli določene podobnosti. Ti tipi so opisani v nadaljevanju:

1. Veliko dejanj izraža informacije o objektivni stvarnosti. Gre za dejanja, v katerih govorec informira, kaj se je dejansko dogajalo ali se bo dogajalo, kaj je dejansko dano, znano, dokazano ali dokazljivo, podaja informacije o drugih ljudeh, ki so preverljive in niso mnenje, in podobno. V kontekstu svoje rabe v našem gradivu so bila taka dejanja izražena z izjavami, kot so: *Ravno danes pečem gibanico. / Tu tako čisto malo se mi zdi, da imam. / Za prvi maj bova šla. / Tako da, pol sem imel res po ... po enem dobrem mesecu, da sem šel vsak vsak drugi dan eno stanovanje gledat. / Ful smo se vozili z vlaki. / Pa Prleški sejem je znani. / To je tebe ful motilo. / Pa je bilo to čisto zraven odra. / Zdaj sem pa kupil jih še pet. / K mojo ženo tudi zanimajo te osmrtnice. / In to veš, da Nevenko skrbi. / Imaš na izbiri oni bungalov na plaži. / Air pomeni, da nima ventilatorja. / Ampak tudi na primer, ko sem letela do Amerike, je tja bilo manj kot pa nazaj. / Pol so nas nagnali, k se ne bi smeli tam z avtom čez peljati.*⁸
2. Če govorci niso prepričani o pravilnosti informacije, izraža dejanje negotovo informacijo: *Mislim, da smo imeli samo tako dve uri pa pol do naslednjega leta. / Nekaj z vetrovi. / Mislim, ka je bilo tam nekje tisoč osemsto šestdesetega leta. / Jaz sem bil takrat star ene, koliko, ene mmm osem let, devet, ti pa dvanajst, trinajst. / Ampak ti si po mojem prej, prej si po mojem pa šel na Robbi-eja Williamsa na Madžarsko. / Dva šest, dva sedem smo šli pa v Padovo, po mojem. / V Pragi jih je bilo tudi ene petinsedemdeset tavžent. / Pol se, pol je bil pa čez, ne vem, koliko, par mesecev ali par tednov. / Bi rekel, da Applova. / Verjetno nas bo kakšen peljal.*
3. V našem gradivu izjemoma naletimo na primere, ko dejanje opisuje neko fiktivno ali opcijsko dogajanje, ki se ni zares zgodilo in tudi ni nujno, da se bo: *Torej odločiš se za državo, kupiš letalske karte in potem se je treba pripraviti na vse. / Lahko pa računaš na demenco in boš pozabila sproti eem izlete in bo zmeraj novo presenečenje, samo da bodo že preverjeni.*
4. Govorci večkrat citirajo ali poročajo o svojem ali tujem preteklem govorjenju ali mišljenju: *Ampak je rekla, da pač če bi ona to ven spipala, bi lahko ponovno*

⁸Vsi primeri v članku so iz korpusa ROG-dialog. Zaradi lažje razumljivosti za bralce so preurejeni tako, da se začnejo v veliko začetnico in zaključijo s končnim ločilom ne glede na postavitve ločil v zapisu. Zapis govora je standardiziran in ne prikazuje dejanske izgovorjave besed in oblik. Primeri so med seboj ločeni s poševnico.

rastlo. / Pa reče: »No, toti, toti, tole je vaš študent.« / Je še on rekel, da jih bo zrihtal. / K je rekel: »Glej, to, to, to je noro.« / Sem rekel: »Glej, pri nama je že tulele na tribuni.« / Je rekel, da če te zanimajo avti, moda, ženske, to moraš iti čim prej potem. / In jaz tako: »Ha ha, jaz sem vas vse pogruntala.« / Je rekla hčera, da naj ji to prišparam, da ne smem stran dati. Bolj izjemoma smo našli primer, da je citirana neka splošna resnica ali kaj ljudje govorijo: Čeprav na Goriškem pa pravijo, ne, da imamo eni izmed najboljših vremen tukaj.

5. Pogosta so dejanja, v katerih govorci izražajo neke pogoje, nujo ali možnosti, ki so na voljo: *Če se bom pač odločila. / Pač se moram ponovno pri njej naročiti. / In ona bi bila isto naročena kot jaz. / Če daš sladkor, prej kipne. / Pa lahko pri ograji posadiš. / Če je plačano vse. / Moraš itak začeti iskati neko stanovanje. / In pol bi mogli naslednji petek zvečer štartati iz Japonske. / Če grem malo nazaj gledat, kako zdaj naša deca. / Tako da se še Prage malo dalo videti. / Če bi bil Windows, bi se povezal. / Moraš imeti nov USB-C. / Zdaj če ne bomo nič ukrepali ... / Samo stil moraš imeti. / Mogoče pa Nadja tudi ne bi mogla na kak tak datum. / In tam lahko najameš avto.*
6. Dejanja lahko izražajo vzrok, razlog, argument, pojasnila ali posledice: *Ker se bojim preveč tistih martinčkov. / Ker potem večerje zopet ne moreš jesti. / Da imaš vsaj eno uro gor. / Zaradi tega ker ne vem geografsko, kako je to. / Zaradi tega ker to je stvar, ko jo samo beli ljudje delajo. / Ampak zaradi snega v Istanbulu nismo pol. / Zaradi tega ker smo šli pol še v akvarij. / En teden sem bila. / Ker smo imeli tu malo dlje do igrišča. / Zato k je bilo, k smo bili dosti blizu. / To je zato, k sva šla v Zagreb. / K jaz k jaz še nisem pripravljen z) za tam. / Saj vidimo vsak dan. / K so taki primeri, k jih noben ne upa rešiti. / V bistvu imajo še oni star vžig na špago. / Sem edini močen v družini, ki lahko tisto vklopi. / Tako da ga sploh ne moreš apdejtati. / In potem imam tudi tam dosti dela. / Tako da moram hoditi vsakič tja. / Da se lepo malo rekreira veni. / Da bom imela za dati si v vazo. / Ko ne znam.*
7. Nekatera dejanja poimenujejo, opredeljujejo ali kažejo na osebo, stvar, pojem, dogodek: *Edino one eee eee ta male, ko so, ko se pohajo. / To, ku je tudi bilo v Mežici. / Ampak ono, ono v, v Zagrebu, v Domu sportova. / On kitarist od ... / Tučo. / Takrat, ko sem padel. / In to, prvo mi je ta, dvigovalka, trojka. / Ta k za poškodbe. / In to je MacBook Pro, dva tisoč dvanajst letnik. / Ti, ko si v trgovini.*

Medtem ko vsa zgornja dejanja govorijo predvsem o zunanjem svetu, pa je zelo velik del dejanj informiranja vezan na bolj osebne informacije:

1. Dejanja lahko informirajo o tvorčevem lastnem notranjem doživljanju ali dogajanju: *Kako sem vesela, da si prišla. / Jaz sem bila ful zadovoljna. / Ne morem verjeti. / Ne vem. / Jaz nimam pojma. / Jaz tudi imam to bolj slabi spomin.*

/ Jaz eee ne morem biti v šotoru. / Saj ne vem, kdaj smo točno prileteli. / In jaz nisem taka bela oseba. / Ni me zmotila tota eem razlika v cajtu, konec koncev. / Mi ni nič dolgo trajalo. / Saj, po eni strani ga razumeš. / To še nisem videl. / In jaz to p() sploh nisem znal, kaj to je. / Mene to pa ne zanima. / Ma jaz se niti na to ne ne študiram, kak si. / Nimam takega scenarija. / Ma jaz sem ful navajen živeti na vasi. / Zdaj se spomnim, k so bile bbb veselice. / Komaj čakam, da jo vidim. / Pa tiščati me ne sme nič.

2. Pogosta so dejanja, v katerih tvorec izraža svoje mnenje, komentar, oceno, stališče: *Vse me je super porihkala. / Ampak nekaj pa moramo potrpeti. / Pač pustimo času čas. / S temi upokojenskimi plačami si pa res ne moreš tega privoščiti. / Kot da bi imela še neke rane gor. / Ali pa se ni držala tega, da bi si delala obkladke pa mazala verjetno. / Bom videla, kako bo. / To pa ni kar tako. / Ja super. / Ali pa bilo kaj, eee da nekaj malega poješ. / Je pa škoda, da pustiš. / Če že daš nekaj inputa noter pač, da imaš vsaj filing, da se ti je splačalo sploh karkoli narediti. / Ne bi si mislil. / Tako se ne leti. / Drugače ti si, obadva sva bolj Poljubljančana. / Tako da smo res veliko videli. / Najboljši so bili pingvini. / In eee je bilo definitivno, je bilo super izkušnja. / Ampak izgledalo je pa glih tako, kakor da z() žakelj tam dvig() udigujejo. / Še zmeraj imaš cajt. / So pač le progresivci. / Tako da sedemdeset, osemdeset tavžent ljudi si vsak želi. / Ampak za zdržati je tudi kar težko. / Ko ko mladenič. / Star pa štorast butelj. / So že oni nekaj naredili, da zdaj ne dela. / Ne morem si predstavljati, kako bi več k dva rabil. / In zahtevajo ceno, kot da je novo. / Ljudje, k imajo denar, pokupijo vse. / Tudi cajti se spreminjajo. / Samo je taki bolj poseben tip. / Se pravi najboljše, da bomo začeli vsi hoditi. V tem sklopu je lahko morda posebno dejanje, ki izraža sarkazem, cinizem ali šalo: *O tem bomo govorili še dolgo. / Če je Pro, je Pro za vse. / Žena, please.**

Nekatera dejanja, ki so bila opredeljena kot podajanje informacij, pa ne sodijo v dimenzijo naloge, ampak v katero od drugih dimenzij. Opredelili smo tri take skupine:

1. Dejanja, ki urejajo potek govora, interakcije in medosebne odnose: *Dosti o tem. / Zdaj si povedala, kako si to sploh zraven prišla. / Zdaj nnn ne me spraševati. / Prej si pa rekel, da smo bili pa eee na Dream Theater. / Aja, lažem. / Saj nima veze. / Ampak, ampak, veš, k zdajle praviš o koncertih. / Zdaj sva malo razlagala bolj take koncerte, ne, rokerske. / Pa ko pa ko zdaj se m() midva pogovarjava. / Moram reči, ja. / Zdaj bom pa jaz počasi šla. / Saj veš, kako je. / Pa saj sss čem ti povedati pa te navaditi. / To, kar si rekel. / To ti moram povedati spet. / Drugače pa, ko si me vprašala, kaka je moda.*
2. Dejanja, ki so bliže zavezovalnim funkcijam kot podajanju informacij, saj izražajo neko potrebo, idejo, informacijo, predlog, kaj bi tvorec (lahko) naredil

v prihodnosti: *Bom šla čez vikend pol. / To bom zdaj vsadila. / Samo moram kakšne vreče najti. / Pol moram iti jaz jutri pogledat. / To bi še dala. / Bom naredila kakšno marmelado pol. / To bomo sproti se zmenili. / Tudi tvoji še moram ono obleko skrajšati.*

3. Dejanja, ki so bližje usmerjevalnim funkcijam, saj izražajo neki napotek, predlog, obvezo, kaj bi lahko naslovnik naredil v prihodnosti: *Samo tisto bi morala dati pozimi. / Ma tudi v k malinam bi lahko dala malo gnoja. / In tam greste na izlet z ladjo. / Pa polno znamenitosti boste videli pa pogledali. / Bo potrebno dobro motivacijsko pismo potem.*

Vseh ostalih dialoških dejanj iz sklopa podajanja informacij je veliko manj kot dejanj informiranja in so tudi veliko bolj homogene skupine. Dejanje potrditve je najobičajneje kratko dejanje, ki vključuje izraze *ja, seveda, mhm, tudi, res, veš da, dejansko, ne* (ko gre za potrditev zanikane informacije), *itak, tako, normalno* ali pa ponovitev dela propozicije.

Dejanje odgovora prav tako pogosto vključuje kratka dejanja *ja* in *ne*, ki pa so običajno del daljše vloge, v kateri govorec v nadaljevanju tudi vsebinsko pojasni odgovor na vprašanje. Ta nadaljevalni del je bil pri označevanju običajno označen kot informiranje, ne več kot odgovor. Vsebina dejanj odgovora je heterogena in precej podobna kot pri dejanjih informiranja.

Dejanja strinjanja so izražena podobno kot dejanja potrditve, z izrazi *ja, točno, seveda, normalno, sigurno, imaš prav, mhm, res, tudi, tako, itak, veš da, gotovo* ipd. Nestrinjanje je redko, izraženo je večinoma z zanikanjem.

4.2.2 Poizvedovanje po informacijah

Poizvedovanje po informacijah predstavlja 12 % vseh dejanj v dimenziji naloga. Vključuje različne vrste vprašanj, dokaj enakomerno razporejene med različne tipe, edino izbirno vprašanje se pojavi bolj izjemoma.

S propozicijskimi vprašanji tvorec išče potrditev ali zanikanje neke informacije, predloga, mnenja in podobno: *Je zadovoljna? / A ti rada hodiš na masaže? / A hočeš vedeti, kako se naredi onigiri?* Podskupina propozicijskih vprašanj so preverjalna vprašanja. Tudi pri teh išče tvorec potrditev ali zanikanje informacije: *A moje gajbice ni bilo? / Pomivalec imaš?* Razlika med obojimi je dokaj subtilna, pri propozicijskih vprašanjih nima tvorec nobene predpostavke o resničnosti propozicije, pri preverjalnih vprašanjih pa tvorec predpostavlja, da je propozicija resnična, in išče samo potrditev tega prepričanja pri naslovniku. Določiti jo je mogoče šele v širšem kontekstu, samo iz zapisa izjave ni razvidna. Iz označenega gradiva je mogoče sklepati, da so v

vsakdanji interakciji propozicijska vprašanja sicer najbolj pogosta, a tudi preverjalna vprašanja niso tako redka, kot bi morda pričakovali.

Druga najpogostejša skupina vprašanj so vsebinska vprašanja, to so vprašanja na vprašalnice, kot so kaj, kako, kdaj, kjer, koliko, kateri, zakaj, kakšen ipd.: *Zakaj pa zmikšaš? / Koliko cajta se boste peljali? / Kje pa?* Vprašalnica je pri tem lahko tudi izpuščena: *Prva stvar, ko si dol pristala?*

Izbirna vprašanja so rabljena bolj izjemoma, gre za vprašanja izbire med ali – ali: *A to vse na isti stavbi delaš ali se tudi premikaš okoli? / Se da pozimi noter ali ne?* Lahko tudi brez izraženege veznika: *Hlače, majica?*

V vseh skupinah najdemo vprašanja, ki ne sprašujejo samo po vsebini, ampak so tako ali drugače del metadiskurza, na primer preusmerijo vsebino k sogovorniku: *Kaj pa ti?*, se navezujejo na potek pogovora in razumevanje: *Ma znaš, kako? / A veš, kaj mislim?*

Kadar vprašanja nismo mogli opredeliti v nobeno od navedenih skupin, smo ga uvrstili v krovno kategorijo vprašanje. Po pogostosti je ta kategorija primerljiva z vsebinskimi in preverjalnimi vprašanji. V tej skupini najdemo najpogostejše naslednje tipe:

1. Čepav je izjava po obliki vprašalna, v resnici izraža mnenje ali držo (npr. začudenje): *Kako je to možno? / A res? / Komu se da. / Kdo bi dal toliko denarja za telefon, k ima šestdeset hercev. / Dubaj? / Pa kdo ne bi hotel biti Bella? / Kaj je hotela hoditi na njive.*
2. Izjava je v vlogi metadiskurza: *Veš, kaj ti moram povedati? / Kje sva ostala? Kako je že beseda? / Kako si rekel? / Aja? / A veš?*

Bolj izjemoma smo zasledili še naslednje rabe:

1. Izjava v vprašalnem naklonu izraža potencialno, alternativno možnost, idejo: *Kaj če bi namesto eee parkeljni bili za Miklavža kurenti?*
2. Informacija je namesto v povednem izražena v vprašalnem naklonu, da doseže večji čustveni učinek: *A veš, da sem bila jaz danes tudi na masaži?*
3. Vprašanje je v vlogi pozdravljanja: *Kaj je zdaj, kako si?*
4. Vprašanje je podano v povednem naklonu, čeprav gre po funkciji za (preverjalno) vprašanje: *Čula sem, ka tudi motoristov je bilo nekaj tu v Prlekiji?*

4.2.3 Usmerjevalne in zavezovalne funkcije

Usmerjevalne funkcije pridejo pogosteje do izraza v interakcijah, kjer si govorniki podajajo navodila, na primer kako se uporabi aplikacija, zasadi vrt, skuha jed, kako poteka pisanje zaključnega dela. Prevladujeta dejanji navodila in predloga. Pri navodilu je

skoraj pravilo velelni naklon: *Riž skuhaš. / In pol izbereš karto. / Pa fajn zaliješ. / Ono suho, staro vse ven. / Ampak ne pa skozi gledat gor.* Pri predlogu so pogoste zveze s prislovom lahko: *Okoli in okoli Sardinije greste lahko. / Lahko kupiš sončnico.* Pa tudi velelni naklon: *Ali pa daš najlon še, ne vem, pa čez kopreno ali nekaj. / Pol ga morate pa spodbujati.*

Tudi usmerjevalna dejanja niso nujno v vlogi dimenzije naloga, ampak v različnih metadiskurzni vlogah: *Te pa me dobro dobro poslušaj. / Saj mi nena rabiš zdaj razlagati. / Poslušaj. / Jaz predlagam, da midve greva kar zdajle po indukcijo,* ali v vlogi urejanja medosebnih odnosov: *Dajta se kaj oglasiti.*

Zavezovalna dejanja so v našem gradivu izjemoma rabljena. Kolikor so, gre za sprejetje predloga: *Lahko ti pošljem, ponudbo: Pa bom jaz prijatelja spekla,* ali obljubo: *Bomo. / Pol bomo pa spet kakšen piknik naredili prej.*

4.3 Funkcije dialoških dejanj iz metadiskurzni dimenzij

Kot je vidno v tabeli 2, zavzemajo funkcije iz metadiskurzni dimenzij skupaj 28 % vseh dejanj. V primerjavi z dejanji iz ideacijske dimenzije so ta dejanja večinoma kratki izrazi, pogosto t. i. diskurzni označevalci. V tabeli 4 so predstavljene komunikacijske funkcije iz metadiskurzni dimenzij, ki se pojavijo v našem gradivu najmanj 10-krat, in odstotek posameznih funkcij glede na celotno metadiskurzno kategorijo.

Tabela 4: Metadiskurzne komunikacijske funkcije z več kot 10 pojavitvami.

Komunikacijska funkcija	Število	%	Dimenzija	Število	%
Strukturiranje interakcije 'interaction structuring'	1313	35 %	Strukturiranje diskurza	1365	36 %
Odprtje 'opening'	52	1 %			
Izvajanje odziva 'feedback elicitation'	619	17 %	Spodbujanje odziva	619	17 %
Odlašanje 'stalling'	590	16 %	Upravljanje časa	590	16 %
Pozitiven odziv 'auto positive'	451	12 %	Odzivanje	451	12 %
Preklic 'retraction'	262	7 %	Upravljanje lastne in sogovornikove komunikacije	337	9 %
Samopopravek 'self correction'	31	1 %			
Dopolnitev 'completion'	25	1 %			
Lastna napaka 'self error'	19	1 %			
Prevzem vloge 'turn take'	171	5 %	Upravljanje vlog	369	10 %
Prepušitev vloge 'turn release'	73	2 %			
Ugrabitev vloge 'turn grab'	69	2 %			
Zadržanje vloge 'turn keep'	31	1 %			
Sprejetje vloge 'turn accept'	25	1 %			
Ostalo	19	1 %	Različne dimenzije	19	1 %
SKUPAJ	3750	100 %		3750	100 %

Dejanja v nadaljevanju analiziramo po dimenzijah, h katerim sodijo, od najpogostejših proti najmanj pogostim.

4.3.1 Strukturiranje diskurza

Najpogostejša metadiskurzna dimenzija je strukturiranje diskurza in znotraj te prevladuje funkcija strukturiranje interakcije. Gre za drugo najpogostejšo funkcijo v našem gradivu, ki zajema več kot 1000 označenih enot in okrog 10 % vseh dejanj. Če je strukturiranje diskurza izvajano prek katere od splošnih funkcij, kot so informiranje ali vprašanje, so značilne daljše vsebinske izjave. Ko pa gre za komunikacijsko funkcijo strukturiranje interakcije, se ta izvaja večinoma prek kratkih izrazov in kratkih dejanj, izraženih z diskurznimi označevalci *ja, no, mislim, ne vem, aja, zdaj, tako da, dobro, ej, glej, razumeš, nič* ali njihovo kombinacijo: *veš, kako; tako da ja; ja glej; no evo; ampak ja; ne vem no*.

4.3.2 Spodbujanje odziva in odzivanje

Dimenziji spodbujanje odziva in odzivanje sta naslednji zelo pogosti metadiskurzni dimenziji s svojimi specifičnimi komunikacijskimi funkcijami. Spodbujanje odziva se uresničuje večinoma prek funkcije izvajljanja odziva, ki se uresničuje skorajda izključno prek izrazov *ne, a ne, veš* in *a veš*, izjemoma tudi prek *razumeš* in *vidiš*.

Odzivanje poteka večinoma prek funkcije pozitiven odziv, ki se običajno uresničuje skozi kratke izraze, med katerimi prevladujejo *ja, mhm, aha, dobro, okej, aja* oziroma ponavljanje in kombiniranje le-teh.

4.3.3 Upravljanje časa

Po pogostosti med iskanjem odziva in odzivanjem je funkcija odlašanja, ki se uresničuje večinoma prek zapolnjenih premorov (*eee*), pa tudi prek drugih izrazov, kot so *bi rekel, kako je že tisti, kaj je že bil en, v bistvu, mislim, ne vem*.

4.3.4 Upravljanje lastne in sogovornikove komunikacije

Najpogostejša funkcija upravljanja lastne komunikacije je preklic. Gre za samopopravljanja, kjer govorec prekine začetno misel in jo ubesedi na novo: *dam eee | razvaljam testo; ker to ko boš, | ko boš ti doma*.⁹

Ostale funkcije upravljanja lastne komunikacije so redke. Pri samopopravku govorec popravi, kar je ravnokar povedal: *sem jaz imela leto() | oziroma ne letos, lani; pa pač dobiš papirje od kadro(), | mislim, kadroviski vprašalnik*. Podobno je dejanje lastne napa-

⁹ Tukaj in ponekod v nadaljnjih primerih je za potrebe razumevanja navedeno tudi spremljajoče dejanje. Pokončna črta označuje mejo med dejanjema.

ke, kjer govorec opozori, da je naredil napako: *pač so nam prep(), | ne prepovedali ...; Mislim, | ne več dežja, | več, pač sonca*. Razlika med tema dejanjema je subtilna in jo je mogoče razbrati samo v širšem kontekstu.

Dejanje dopolnitve se ne nanaša na lastno komunikacijo, ampak na sogovornikovo, z njim govorec pomaga sogovorniku najti izraz ali dokončati izjavo: A: *Ampak kar pa mogoče, to, kar si rekel, da ... Eem, si že rekel, da ...* B: *Pozitivno presenečenje potovanja*.

4.3.5 Upravljanje vlog

V dimenziji upravljanja vlog se v gradivu pojavlja več različnih funkcij, ki so dokaj enakomerno razporejene. Najpogostejša je funkcija prevzema vloge. Uresničuje se skozi različne metadiskurzne izraze in njihove kombinacije, s katerimi govorce začenejajo vloge: *ja, aja, no, ej, mislim, ampak, dobro, tako da, vidiš, nič, ma, ne vem, joj, veš ...* Zelo podobna je funkcija ugrabitve vloge, pri kateri sogovornik nekoliko bolj invazivno prevzame vlogo. Posledično so tudi ta dejanja bolj aktivna in se večkrat začnejo neposredno s propozicijo: *Pa gužva. / Kolikor vem, nisi. / In je rekla*. Lahko so vprašanja: *Še kaj drugega? / A se da skombinirati?* Ali pa se prav tako začnejo z diskurznimi označevalci kot prevzem vloge: *ja, no, čakaj ...* Tretja izmed funkcij, s katerimi govorec začne vlogo, je sprejetje vloge in je najredkejša med temi tremi. Tudi to sestavljajo večinoma metadiskurzni izrazi: *ja, aja, mislim, ne vem, a veš, ma, tako ...*

Nasprotna predhodnim trem funkcijam je prepustitev vloge. Ta se uresničuje prek metadiskurzni izrazov, ki se pogosto pojavljajo ob koncu izjave, prevladujoča sta *ne* in *tako da*. Drug tip so primeri, kjer govorec z metadiskurznim izrazom nakaže, da bi sicer morda še kaj povedal, ampak se pri tem zelo obotavlja: *mislim / kaj bi še tako rekel / bom rekel ...*

Zadnja iz sklopa funkcij upravljanja vlog se nanaša na izraze, s katerimi govorec zadrži vlogo. Tudi to so večinoma kratki metadiskurzni izrazi, s tem da se tukaj pogosto začnejo z veznikom: *in ja, in pol je tako, in zdaj, tako da, glej ...*

4.4 Funkcije dialoških dejanj iz medosebne dimenzije

Obseg dialoških dejanj iz medosebne dimenzije je minimalen. V našem gradivu smo označili samo 28 dejanj te vrste. Predstavljena so v tabeli 5.

Tabela 5: Komunikacijske funkcije medosebne dimenzije.

Komunikacijska funkcija	Število
Poslavljanje 'initiate goodbye'	5
Poslavljanje 'return goodbye'	7
Pozdravljanje 'initiate greeting'	4
Odzdravljanje 'return greeting'	2
Zahvala 'thanking'	5
Sprejetje zahvale 'accept thanking'	2
Opravičilo 'appology'	1
Ostalo	1
SKUPAJ	28

Shema ISO zelo podrobno ločuje dejanja pozdravljanja in poslavljanja, ki so med medosebnimi funkcijami tudi najpogostejša v našem gradivu. Pozdravljanje v našem gradivu poteka z izrazi *zdravo, bog, hej, serbus in živijo*. Za poslavljanje govorci uporabijo izraze *bodi lepo/lepo bodi, ajde, drži se, bog, adijo*.

Pet dejanj v našem gradivu so zahvale, pri teh je osrednji izraz *hvala*, in sicer v povezavi z zaimkom *ti*: *hvala ti; ful ti hvala*. Sprejetje zahvale se izrazi z *ni zakaj in okej*.

Dejanje opravičila v našem gradivu je samo eno: *sorry*.

5 Diskusija in zaključek

V članku smo predstavili prisotnost in uresničevanje različnih vrst dialoških dejanj v vsakdanji govorni interakciji, ki smo jo analizirali na podlagi korpusa 12 pogovorov med govorci iz različnih demografskih kategorij v skupnem obsegu 5 ur. Pri označevanju dialoških dejanj smo izhajali iz stavčne enote C-unit (Biber idr. 1999: 1069–1070) kot osnovne enote označevanja in za označevanje uporabili shemo po standardu ISO 24617-2 (2012).

Rezultati kažejo močno prevladovanje ene same izmed več kot 50 komunikacijskih funkcij, to je funkcija informiranja. Ta obsega kar 70 % vseh dejanj. Po eni strani je to pokazatelj, da v našem gradivu močno prevladuje naravnost k posredovanju informacij, izkušenj, mnenj in pripovedovanju. Čeprav je lahko to do določene mere posledica okoliščin, v katerih so bili pridobljeni posnetki (zahteva je bila po strnjениh daljših interakcijah, kar izloči fragmentarne, visoko kontekstualno vpete izjave, ki lahko spremljajo vsakdanje aktivnosti), hkrati tudi kaže, da so strnjени daljši pogovori v zasebni interakciji še vedno prevladujoče informativno usmerjeni. Po drugi strani pa je podrobna analiza teh dejanj pokazala, da gre za izredno heterogeno kategorijo, ki bi jo bilo smiselno ločiti na nadaljnje

podkategorije. Kot izhodišča za definiranje teh so lahko tipi dejanj informiranja, predstavljeni v razdelku 4.2.1. Čeprav teh tipov nismo kvantitativno opredeljevali, pa je bil ob analizi občutek, da je visok delež dejanj informiranja vezan na osebne informacije, kot so dejanja informiranja o tvorčevem lastnem notranjem doživljanju ali dogajanju oziroma dejanja, v katerih tvorec izraža svoje mnenje, komentar, oceno, stališče. Ugotovitev, da so daljši zasebni pogovori še vedno prevladujoče informativno usmerjeni, moramo torej dopolniti s pridržkom, da gre pri tem morda za večinoma osebne informacije in mnenja.

Druga stvar, ki v rezultatih izstopa, je visok delež (28 %) dejanj, ki smo jih združili v skupno kategorijo metadiskurzni dimenzij. Tukaj večinoma ne gre za vsebinske izjave, ampak prevladujejo kratki metadiskurzni signali (pogosto kar diskurzni označevalci), ki so namenjeni signaliziranju o poteku interakcije, menjavanju vlog, odzivanju in iskanju odziva ter pridobivanju časa za tvorjenje govora. Visok delež teh dejanj nas opozori, koliko usklajevanja in upravljanja procesa komuniciranja zahteva (in omogoča) govorna interakcija.

Ob tem, kaj je pogosto prisotno v našem gradivu, je povedno tudi, kaj je malo prisotno. Obseg usmerjevalnih in zavezovalnih dejanj, še bolj pa dejanj s področja urejanja medosebnih odnosov, je presenetljivo skop. Tukaj se odpira prostor za dodatne raziskave, koliko je to dejansko specifična našega gradiva (zagotovo je manj ciljno usmerjeno v izvajanje nalog, kot so na primer prodaja, svetovanje, dogovarjanje) ali pa se morda tovrstna, z vidika teorije vljudnosti izredno občutljiva dejanja v večji meri kot ostala uresničujejo prek posredno sporočenega pomena, ne pa neposredno skozi vsebino izjav.

Med označevanjem in skozi analizo smo zasledili tudi pomanjkanje vsaj dveh vrst oznak v izbrani označevalni shemi, saj nedokončanih oziroma prekinjenih izjav in ekspresivnih izjav nismo mogli uvrstiti v nobeno od kategorij sheme ISO.

V članku smo predstavili prvi sistematičen korpusni prerez dialoških dejanj v zasebni interakciji v slovenskem jeziku. Raziskava je omejena na 12 interakcij in zasebni govor, resda spodbujen za namene snemanja, a med poznanimi osebami in v domačem okolju. S pomočjo rezultatov je mogoča dopolnitev sheme ISO. Označeno gradivo omogoča učenje modelov za avtomatsko strojno označevanje dialoških dejanj. Uporabljen mednarodni standard označevanja omogoča primerjave z drugimi jeziki. V prihodnje bi bila smiselna širitev označenega gradiva na druge tipe komunikacije, kar bi omogočilo primerjavo med različnimi konteksti jezikovne rabe.

Viri in literatura

- AUSTIN, John L., 1990: *Kako napravimo kaj z besedami*. Ljubljana: Studia humanitatis.
BARRAS, Claude, Eduard GEOFFROIS, Zhibiao WU, Mark LIBERMAN, 2000: Transcriber: Development and Use of a Tool for Assisting Speech Corpora Production. *Speech Communication* 33/1–2. 5–22.

- BIBER, Douglas, Stig JOHANSSON, Geoffrey LEECH, Susan CINRAD, Edward FINEGAN, 1999: *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Longman.
- GRGIČ, Matejka, Igor Ž. ŽAGAR, 2004: *Čas in dejanje v jeziku: oblikovanje performativne teorije na Slovenskem*. Ljubljana: Založba *cf.
- ISO 24617-2, 2012: *Language Resource Management – Semantic Annotation Framework (SemAF): Part 2: Dialogue Acts*. Reference number ISO 24617-2:2012(E). Ženeva.
- KRAJNC IVIČ, Mira, 2010: Jezikovno-vedenjski vzorci opravičevanja v slovenščini. *Slavistična revija* 58/1. 133–147.
- KUNST GNAMUŠ, Olga, 1984: *Govorno dejanje - družbeno dejanje: komunikacijski model jezikovne vzgoje*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja Ljubljana.
- NIDORFER-ŠIŠKOVIČ, Mojca, 2004: Kako izrekamo zahteve. *Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj*. Ur. Marko Stabej. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 182–186.
- SCHMIDT, Thomas, Kai WÖRNER, 2014: EXMARaLDA. *Handbook on Corpus Phonology*. Oxford University Press. 402–419. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199571932.001.0001>.
- SULKAN, Nejc, 2021: Politika ironije na spletnih družbenih omrežjih: oris medijsko-trolovskega dispozitiva. *Teorija in praksa* 58/2. 391–408.
- VERDONIK, Darinka, 2020: Označevanje dialoških dejanj v korpusih. *Slavistična revija* 68/3. 373–390.
- VERDONIK, Darinka, 2022: Discourse Markers and Dialogue Act Annotation for Computational Dialogue Systems. *Discourse Markers in Interaction: From Production to Comprehension*. Ur. Maria Josep Cuena, Liesbeth Degand, Qiang Wang. Berlin: De Gruyter (Trends in Linguistics. Studies and Monographs, 376). 191–213. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110790351-008>.
- VERDONIK, Darinka, 2023a: Annotating Dialogue Acts in Speech Data: Problematic Issues and Basic Dialogue Act Categories. *International Journal of Corpus Linguistics* 28/2. 144–171.
- VERDONIK, Darinka, 2023b: Primarne kategorije dialoških dejanj. *Slavistična revija* 71/1. 43–60. DOI: <https://doi.org/10.57589/srl.v71i1.4062>.
- VERDONIK, Darinka, Januška GOSTENČNIK, 2025: *Smernice za zbiranje podatkov za govorne vire 2*. Maribor: Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru.
- VIČAR, Branka, 2005: Avtorski komentar in citat ter njuno sporočevalno-vplivljanska vloga v Šerfovi pridigi. *Jezikoslovni zapiski* 11/2. 153–164.
- ŽAGAR, Igor Ž., 2018: *Od performativa do govornih dejanj*. 2. pregledana izdaja. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Summary

This article offers a systematic, corpus-based account of dialogue acts in Slovenian private spoken interaction. The analysis is carried out on the ROG-dialog corpus, consisting of 12 recordings (about five hours) of everyday conversations between two speakers in domestic settings, representing diverse regions, ages, and levels of dialectality. The data were manually transcribed, segmented into functional units, and annotated for dialogue acts according to the ISO 24617-2 scheme. Quantitative results demonstrate a strong dominance of task-related acts, particularly informing, which accounts for the majority of all annotations, while information-seeking acts occur far less frequently and directive or commissive acts only sporadically. At the same time, a substantial share of acts belongs to metadiscursive dimensions (feedback, discourse structuring, turn and time management), highlighting the importance of managing interactional flow through discourse markers, backchannels, turn-taking signals, and stalling devices. Qualitative inspection shows that several ISO categories are internally heterogeneous, most notably the broad informing function, which in spontaneous talk covers objective facts, subjective experience, evaluations, quotations, conditional or prospective statements, etc. The study also identifies areas where ISO lacks adequate labels, such as incomplete segments and purely expressive reactions. Overall, the findings refine our understanding of pragmatic behaviour in Slovenian private dialogue, suggest directions for extending or re-structuring existing annotation categories, and provide annotated material suitable for training and evaluating automatic dialogue-act recognition models.